

dog saa stor, at Steen kan betegne deres økonomiske enhed som »unaturlig for begge«. Thi Norges hovedaftagere af dets vigtigste exportartikel, træet, var England og Holland, som følgelig til gengæld var dets naturlige leverandører af de varer, det nu i mange tilfælde var tvunget til at importere over København. Dertil kom, at Norge paa mange andre punkter maatte træde i skyggen for Danmark som det økonomisk højere udviklede land, hvis interesser derfor paa grund af selve omstændighedernes iboende magt blev bedst varetaget. Men heller ikke under vurderingen af disse ofte saa emotionelt betragtede spørgsmaal svigter Sverre Steens sans for de økonomiske realiteter. Han finder aarsagerne til denne for Norge uheldige udvikling i Danmarks stærkere og mere koncentrerede næringsliv, men ikke i »danskernes arge list eller norskfientlige sindelag«. Han kan derfor formulere sin dom over hele denne dansk-norske konflikt, som gav sig stadige udslag i strid om told- og bankpolitiken, i følgende køligt afvejede betragtning: Følgen af forsøgene paa en konsekvent gennemtvungning af det økonomiske helstatsprincip var, at »Norges særinteresser gang paa gang blev satt til side dels av hensyn til hele staten, dels av hensyn til Danmark som var hovedlandet. Fra et helstatssynspunkt kan en anse behandlingen av Norge for berettiget, iallfall logisk. Men fra et særnorsk standpunkt arter statsmaktenes optræden sig manges gang som alvorlig mishandling av landet, paa den annen side av og til som en tydelig favorisering«. Men selv denne bedømmelse nuancerer han ved at fastslaa, at vi maa bedømme forholdet historisk, se paa det med samtidens øjne og ikke tale om mishandling, »hvis bare vi finder at statsmændene burde ha anerkjent Norge som en egen stat«. Men hvordan eftertiden end vilde skille sol og vind mellem regeringen i København og dens norske undersaatte, følte disse sig i alt fald forurettede. Da denne økonomiske modsætning i næste tidsrum fik en parallel i en aandelig norsk-patriotisk bevægelse, var baade den materielle og den idémæssige basis lagt for en konflikt, som kun Kiel-fredens kirurgiske snit forskaanede de to folk for alvorlige udslag af.

Frantz Wilhelm Wendt.

Arthur Montgomery, der siden 1924 virker som Professor i Åbo og i øvrigt har Del i Ledelsen af Heckschers økonomiske Institut, har i 1931 udsendt *Industrialismens genombrott i Sverige*. Undertitlen: »En översikt av Sveriges ekonomiska historia under det senaste århundradet«, er egentlig nok saa oplysende. Det

fremgaar af Forholdet mellem Bogens godt 300 Sider og Emnets Størrelse, at der netop kun kan være Tale om en Oversigt, en Syntese, hvis foreløbige Karakter Forfatteren selv fremhæver. Ofte bygger han naturligvis paa andres Forstudier; og selv om han ogsaa i stor Udstrækning har søgt selve Kilderne — navnlig de officielle som Statistik og Kommissionsbetænkninger — har dette dog ikke været muligt overalt, hvor Forarbejder fattedes.

Skildringen omfatter alle Sider af Sveriges økonomiske Historie, saaledes ikke mindst Landbruget; Ordet »Industrialisme« bruges af Montgomery som af Heckscher om hele det af Maskinteknikken prægede Produktionssystem. Hovedskellet i sin Fremstilling sætter Forfatteren ved Tiden omkring 1860; først her begynder den dybtgaaende Omdannelse af det økonomiske Samfund, hvorigennem Nutidens Sverige er blevet til. Grundlaget var dog skabt allerede i de foregaaende Menneskealdre, hvorom derfor de seks første af Bogens tolv Kapitler handler. Perioden 1800—1860 er først og fremmest en Nedbrydningens Tid; under Presset af den hastigt voksende Folkemængde, støttet af Paavirkning fra fælleseuropæisk Liberalisme, sprænges Næringslivets hævdevundne Rammer. I Landbruget fuldbyrdes den store Udskiftningsbevægelse; Husmands- og Daglejerklasserne øges faretruende stærkt. Paa Handelens og Industriens Omraade falder det gamle Retsgrundlag; Restriktionerne for Jernværker og Savværker, Lavsvæsen, Fabrikslovgivning og prohibitivt Toldsystem nedbrydes lidt efter lidt. Nøje undersøges det, hvad hele denne Statsregulering betød som Hindring for en friere Udvikling. Mod Periodens Slutning indtræder en mægtig Fremgang indenfor Savværksindustrien og tildels ogsaa Jernproduktionen, Forhold, som Montgomery tillægger stor Vægt og derfor i særlige Kapitler omhyggeligt udreder.

Bogens anden Halvdel, som omhandler Tidsrummet 1860—1914, begynder ligesom den første med et befolkningsstatistisk Afsnit, som viser, hvorledes Udvandring og synkende Fødselshyppighed hæmmer Befolkningstilvæksten og derigennem mildner navnlig Landdistrikternes sociale Problem; den derved fremkaldte Lønstigning ansporer til tekniske Forbedringer. Andre Kapitler skildrer to af Gennembruddets vigtigste Forudsætninger, Samfærdselsmidlernes samt Aktie- og Bankvæsenets Udvikling. Selve Industriens uhyre Opsving belyses navnlig ved Hjælp af Handelsstatistikken, som Montgomery i det hele benytter meget og med Held. Slutningskapitlet behandler »Arbejderspørgsmaal« og giver bl. a. en Oversigt over Beskyttelseslovgivningens Historie. Overfor dette Afsnits vanskelige Problemer træder Forfatterens karak-

teristiske Soberhed og forsigtige Afvejen pro et contra stærkere frem end ellers; det er saaledes nærmest modstræbende, at han overhovedet indlader sig paa at udtale sig om Fagforeningernes mulige Betydning for Lønniveauet. Desuagtet rummer netop dette Kapitel særdeles mange interessante og kloge Bemærkninger.

Fremstillingen er holdt i et gennemklart, maaske noget farveløst Sprog. Montgomerys Opfattelse af økonomisk Historie er ikke snæver; navnlig ofrer han megen Plads paa at belyse Lovgivningens Betydning for den økonomiske Udvikling, selv om han som Helhed advarer mod at overvurdere de Rester af gammel Statsregulering, som holdt sig ind i det 19. Aarhundrede. Grænsen til den politiske Historie overskrides dog aldrig; Politikernavne forekommer ikke. Endnu mindre faar man nogen som helst Anelse om Forfatterens eget politiske Standpunkt. Bogens Værdi ligger først og fremmest i dens Rigdom paa Oplysninger; ogsaa Dyrkere af dansk økonomisk Historie vil kunne lære meget og faa meget at tænke over ved at fordybe sig i den. *Henry Bruun.*

Den finske historiker G. A. Donner har i 1930 udsendt sin bog »Kampen om Fresearvet« i en ny udgave under titlen: *Striden om arvet efter köpmannen Jakob Frese 1455—1510*, men nu forsynet med kildehenvisninger og en række dokumenter aftrykt som bilag. Denne uendelige arvestrid, med centrum i Reval, men med udløbere i Åbo, Stockholm, Lübeck, København, Helsingborg og en række nordtyske byer, kaster et skarpt lys over magtfordelingen, de økonomiske forhold og retsmetoderne i Østersø-området i slutningen af middelalderen. Karl Knutsson, Axelssønnerne, Sten Sture, Kong Hans, kejseren, ja selve paven mobiliseres af parterne i tvisten. *F. W. W.*

»Urkundengeschichte ist Bildungsgeschichte« er udgangspunktet i Felix Merkels afhandling: *Das Aufkommen der deutschen Sprache in den städtischen Kanzleien des ausgehenden Mittelalters* (Beiträge zur Kulturgeschichte hsg. v. W. Goetz Bd. 46 (1930)). Ved dette kulturhistoriske synspunkt og ved, at det er dokumenter paa modersmaalet og ikke paa latin, der behandles, betegner hans bog noget nyt indenfor diplomatikken. Undersøgelsen er ikke særlig dybtgaaende, men omfattende, idet forf. paa grundlag af samtlige tyske »Urkundenbücher« og enkelte utrykte byarkiver saa at sige skridt for skridt følger det tyske brevsprogs